Satversmē garantētas vēlētāju tiesības vai maksas pakalpojums ?

Ceturtdien, 31. oktobrī notika Tieslietu ministrijas Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa pastāvīgās darba grupas sēde.
Pēc nosaukuma tā ir šķietami mazsvarīga struktūra. Taču pēc ietekmes – iesaka sodīt vai nesodīt – ir viens no tiem maziem zobratiņiem, kurš griež praktisko visas valsts darbību uz attīstību vai uz leju.

Darba grupas sēdē skatīja Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja priekšlikumu ieviest sodus, grozot divus svarīgus likumus, kuri nodrošina vēlētājiem Satversmē garantēto pamattiesību izpildi. Iesniedzējs saņēma no darba grupas vadības kritiku, ka iecerēti sodi pārāk bargi. Projekti nebija saskaņoti ar Centrālo vēlēšanu komisiju un Tiesībsargu. Tieslietu ministrija ir pieaicinājusi darbam APK pastāvīgajā darba grupā pārstāvjus no prokuratūras u.c. resoriem, kā arī nevalstiskām organizācijām. Tādējādi, pastāv iespēja izrunāt un novērst kļūdas, ja tādas ir pieļāvis projekta sagatavotājs. Loģiski izriet jautājums - kāds ir paredzēto sodu leģitīmais mērķis?

KNAB bija iesniedzis saskaņošanai likumprojektu, kas ļautu uzlikt sodu līdz 1400 euro biedrības valdei, kura virza iesniegšanai Saeimā vēlētāju rosinātus divus likumprojektu, likumīgi reģistrētus Centrālajā vēlēšanu komisijā.

Tiesība iesniegt vēlētāju likumprojektus Saeimā ir noteikta Satversmes 65. pantā. Vēl šis pants tiesību iesniegt likumprojektus Saeimā piešķir- Valsts prezidentam, ministru kabinetam, Saeimas komisijām un pieciem deputātiem. Satversme neparedz partijas. Partijas nevar izmantot 65. panta tiesību. Piecu gadu laikā CVK ir reģistrēti 2 likumprojekti iesniegšanai Saeimā, tiem abiem virzītāji ir biedrība "Atvērtās pārvaldības partnerība Latvijā" un biedrība Tautas kustība "No sirds Latvijai".

KNAB rosinātā likumprojekta pretruna Satversmei un neatbilstība juridiskai tehnikai bija galvenā iebilde darba grupas sēdē no nevalstisko organizāciju puses. Nepareizi likumprojekts satur normu, kura pārkāpj atšķirīgas attieksmes aizliegumus: paredz par līdzīgu nodarījumu vienus sodīt (biedrības valdi, kura virza vēlētāju likumprojekta parakstīšanu un iesniegšanu Saeimā), bet otrus par to pašu – nesodīt (personas, kuras veic aģitāciju ~~pret~~ par Ministru kabineta vai deputātu grupas likumprojekta iesniegšanu Saeimā~~).~~ Kā vieni tā otri rīkojas pārstāvot vēlētājus. Būtu pareizi uzskatīt par vienlīdzīgiem vēlētājus ar pārējiem Satversmes 65. panta pilnvarotiem iesniedzējiem.

Likumprojektā nepareizi paredz piemērot sodus par likumprojekta skaidrošanu (informēšanu par anotāciju), it kā atšķirīgas lietas likumprojekta skaidrošana būtu viens un tas pats, kas aģitācija par Saeimas atlaišanu.
Abi procesi būtiski atšķiras. Skaidrot likumprojektu un tā anotāciju nozīmē informēt (arī izglītot) par tiesiskās situācijas paredzamo izmaiņu un ietekmi nākamībā). Aģitācija "par" vai "pret" Saeimas atlaišanu ir personāliju veikuma vērtējums. Abiem procesiem ir atšķirīgi leģitīmie mērķi, atšķirīgas sadaļas un

panti Satversmē, kuri piešķir tiesības. Pēc juridiskās tehnikas, vienā pantā nevar salikt atšķirīgu tiesību nozares.

Aizliegta aģitācija var notikt "par" likumprojektu; aizliegta aģitācija var notikt "pret" likumprojektu. Aizliegtas aģitācijas "pret" iespējamība ir lielāka. Arī tautas nobalsošanā, kuru rīko par prezidenta apturētu Saeimas likumu ir lielāka aizliegtas aģitācijas "pret" iespējamība – lai netiktu atcelts šis nepareizais likums. Līdzšinējā praksē nav zināms, ka būtu ticis apturēts kāds labs likums. Parasti prezidents apturot likumu ir labojis Saeimas paviršību un nepareizības.

Nav paredzēts KNAB rosinātā likumprojektā sodīt tādas negodīgās personas, kuras veiks aizliegtu aģitāciju "pret" likumprojekta iesniegšanu Saeimā vai ar savu rīcību vai bezdarbību kavēs parakstīšanos par likumprojektu. Projekts paredz sodīt tikai vienu pusi – to, kura ir reģistrējusi likumprojektu CVK un vēlas īstenot Satversmes 65. panta garantēto vēlētāju tiesību- iesniegt Saeimā likumprojektu.

Praktiski iznāk, ka šo likumprojektu KNAB raksta paredzot vienas biedrības sodīšanai. Tā ir biedrība "Atvērtās pārvaldības partnerība Latvijā", kura pašlaik virza CVK reģistrētus divus likumprojektus vēlētāju parakstīšanai, lai tos iesniegtu Saeimā. Šai biedrībai nav naudas līdzekļu, kas pārsniegtu reklāmas apmaksas limitus. Tāpēc tā ar izglītošanas un informēšanas pasākumiem veicina atklātību, atbildību, godprātību un sabiedrības līdzdalību, kas ir starptautiskās iniciatīvas Open Gvernment Partnership mērķis un ko paredz Latvijas nacionālais atvērtās pārvaldības rīcības plāns, tai skaitā informē sabiedrību par vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesībām. Pastāv risks KNAB rosinātā likumprojekta attiecināšanai uz sabiedrības izglītošanu un informāšanu.

~~Citu personu kam piemērot sodīšanu dabā nav. Nav paredzami, ka tuvākā laikā būs. Vienīgā ir- biedrība "Atvērtā pārvaldība", kura pašlaik virza CVK reģistrētus divus likumprojektus vēlētāju parakstīšanai, lai tos iesniegtu Saeimā. Šai biedrībai nav naudas līdzekļu, pārsniegt reklāmas apmaksas limitus nav reāli, aizliegtas aģitācijas iespējamība ir hipotētiska.~~

Šāda, absurdi-formāla situācija, kura redzama dabā, ir pamats modelēt vai paredzētā sodīšana sasniedz leģitīmu mērķi konkrētajā jomā. Dod arī vielu analīzei, kā kopumā tiek veidota Latvijas sodu politika, un vai tā virzīs valsts attīstību.

Saeimas budžeta komisija nav piešķīrusi naudu Centrālajai vēlēšanu komisijai apmaksāt medijos pilsoņu informēšanu par vēlētāju tiesībām – kad un kur notiek CVK reģistrēto likumprojektu parakstīšana iesniegšanai Saeimā.
Sabiedriskie mediji baidās saņemt sodu, bez maksas neinformē vēlētājus.
Trešdaļai vēlētāju nav pieejas internetam vai nelieto internetu. Niecīgs skaits cilvēku ielūkojas CVK mājas lapā. Deklarēti Latvijas iekšzemē ir 1 411 526 vēlētāji, ārvalstīs – 138 732 vēlētāji, kopskaitā - 1 550 258 vēlētāji (2019.dati).
Valsts nav informējusi šos vēlētājus par viņu tiesībām, kuras garantē Satversme.
Nezinot par iespēju parakstīt CVK reģistrētu likumprojektu, nav varējuši

piedalīties tie pilsoņi, kuri vēlētos izmantot šo tiesību. Rezultātā ir pārkāpts Satversmes 90. pants "Ikvienam ir tiesības zināt savas tiesības".

Ja KNAB likumprojektā paredzētā mediju sodīšana pēc formālās pazīmes (skat. zemāk) noved pie Satversmes 90. panta pārkāpuma un kaitējuma pilsoņiem – tāds sodīšanas mērķis nevar būt leģitīms, šādi iecerēta sodīšana ir atceļama. Kavējot likumprojekta parakstīšanu, radies ir pilsoņiem reāls un neatgriezenisks kaitējums - ir beidzies likumprojekta parakstīšanas termiņš, to vairs nevar to atjaunot. Saeima nav risinājusi iedzīvotāju dzīvei nozīmīgu problēmu, ko būtu darījusi Saeima pati vai izlemtu vēlētāji nobalsošanā – ja likumprojekts netiktu kavēts. Saeimā. Tas nevar būt leģitīms sodīšanas mērķis,

APK darba grupas sēdē prokuratūras pārstāvis iebilda, ka Satversme neesot absolūta, Satversmi var ierobežot ar likumu vai pašvaldības saistošiem noteikumiem. Cita resora pārstāvis iebilda, ka APK darba grupā jāskata likumprojekta tehniskais noformējums, bet sodu mērķis un atbilstība konstitucionālajām tiesībām jāskata citā darba grupā. Jebkurā gadījumā, atbilstību vērtēs Saeima komisijās.
Resoriskās pretrunas - kam kas jāskata un ko pienākas darīt -ir sarežģīta problēma.

Šajā informācijā sniegto faktu un apsvērumu mērķis nav kritizēt likumprojekta sagatavotājus. Mērķis ir cits - izpildot Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10. pantu "Valsts pārvaldes principi", iedibināt tādu kārtību un secību, lai likumprojekta sagatavošanas gaitā tiktu novērstas visas kļūdas un pretrunas, pārbaudīta arī likuma mērķu leģimitāte un atbilstība Satversmē (preambulā) ierakstītiem valsts mērķiem. Preambula ir pieņemta 2014. gadā, attiecīgi, agrāk pieņemties likumi visi bez izņēmuma būtu salīdzināmi, vai ir novērstas iespējamās neatbilstības.

Skatīšanai Saeimā vajadzētu iesniegt jau tādu likumprojektu, kas ir pilnībā izstrādāts. Zināšanai. Tāda prasība – likumprojektam ir jābūt pilnībā izstrādātam, tiek izvirzīta vēlētājiem. Likumprojekta atbilstību vērtē ekspertu komisija, iekams to reģistrē CVK nodot vēlētāju parakstīšanai. ~~Vēlētāji nesaņem algu no budžeta.~~

~~No vēlētāju nodokļiem maksā algu resoros nodarbinātajiem.~~ Būtu pareizi uzskatīt par vienlīdzīgiem vēlētājus ar pārējiem Satversmes 65. panta pilnvarotie iesniedzējiem.
Visai ticami, ka nepareizības pieminētajā KNAB likumprojektā ir ieviesušās steigā.

Latvijā ir ap 600 likumu. Paredzēts katru likumu papildināt ar nodaļu par sodiem, kādi ir uzliekami par konkrētā likuma neievērošanu. Tiek likvidēts līdzšinējais kodekss, kurā vienkopus bija soda mērķis un pamatprincipi, kas ir sodāms un kas nav sodāms, kura iestāde kādas lietas izskata.
Grozīt katru likumu nozīmē, ka no ministru kabineta tiek iesniegti Saeimā lemšanai attiecīgi ap 600 jaunu likumprojektu.

Noprotams, ka pašlaik lielā steigā visās iestādēs ierēdņi katrs pēc savas saprašanas raksta likumu projektus, ko un kā turpmāk sodīt. Cik lielu sodu likt. Pāris mēnešu laikā līdz 2020. gada 1. janvārim visiem Latvijas likumiem jābūt pārgrozītiem.

Būs atkal kaut kas līdzīgs tam konveijeram, kādā pārejot uz euro Saeimas deputāti nelasot apstiprināja grozījumus simtos likumu.

Neradīja sajukumu valstī toreiz grozījumi mainot likumos vienu vārdu "lati" pret citu vārdu "euro". Turpretī steigā virzīta likumu grozīšana, pievienojot sadaļu ar sodiem, rakstītu pēc katras iestādes saprašanas, visai ticami, radīs neprognozējamas sekas. Iespējami, pat nepamatotas ciešanas pilsoņiem, kā arī izvairīšanās no soda par nelikumīgu darbību. Bez tam Saeimā iedibinājusies labai pārvaldībai nepieņemama prakse steidzamības kārtā izskatāmajos likumprojektos tieši pirms to izskatīšanas galīgajā lasījumā iekļaut iepriekš neizskatītas normas, nemaz jau nerunājot par to sabiedrisko apspriešanu.

Tiek ieviesta jauna, sarežģīta sodu aprēķina kārtība. Sodu summa euro būs mainīga – summa piedziņas brīdī var atšķirties no summas pārkāpuma brīdī.
Katrā likumā tiek ierakstīts jauns termins "naudas soda vienība".
Šobrīd to rēķina pēc formulas: 1 naudas soda vienība = 5 eiro.
Tā piesaistīta minimālajai algai.
Jautājumi, kādas sekas radīs pilsoņiem mainīgā summu likme, ir cita saruna.

Vēlreiz, par likumprojektu atbilstību Satversmei.
Satversmes sapulce noteica: "Latvijas valsts suverēnā vara pieder Latvijas tautai".

Tauta apstiprina nobalsošanā Saeimas pieņemtus likumus, vai atceļ tos. Vēlētāju dalība likumdošanas procesā sākas ar tiesību iesniegt likumprojektus Saeimā, un vēlētāji saka gala vārdu - Prezidents uzrauga Saeimu, aptur likumus un vēršas pie vēlētājiem izlemt šos likumus.
Satversmes sapulce pieņēma 20.06.1922. "Likums par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu" un 04.04.1922. "Sodu likums par Saeimas un pašvaldības iestāžu vēlēšanu un tautas nobalsošanas brīvības un pareizības un Saeimas darbības traucēšanu", tiesība iesniegt likumprojektus Saeimā noteikta par aizsargājamu.

Arī mūsdienās tieslietu resoram, mediju uzraugiem, prokuratūrai, KNAB, u.c. ir pienākums nodrošināt iespēju vēlētājiem netraucēti īstenot Satversmes 65. panta tiesību - iesniegt vēlētāju rosinātus likumprojektus Saeimā, tās izskatīšanai.

Tiesība iesniegt likumprojektus Saeimā ir Latvijā centrālā tiesība, no kuras ir atkarīga jebkuru pārējo tiesību esamība ("suverēnā vara pieder tautai").

Šo svarīgo tiesību arī tagad valsts aizsargā- Krimināllikuma 90. pantā ir noteikts:
"(1) Par apzinātu kavēšanu personai brīvi piedalīties saskaņā ar Latvijas Republikas likumiem rīkotajā parakstu vākšanā likuma vai tautas nobalsošanas ierosināšanai vai Eiropas pilsoņu iniciatīvas atbalstīšanai, lietojot vardarbību, viltu, draudus, uzpirkšanu vai citā prettiesiskā veidā, — soda (..)".

Nebūtu pareizi, ja kāds sāktu nepareizi piemērot administratīvos sodus, ar mērķi kavēt personām piedalīties parakstu vākšanā likuma ierosināšanai. Amata varas ļaunprātīgu lietošanu ir aizliegusi Satversmes sapulce 04.04.1922. Sodu likumā (1.pants).

Satversmes sapulce aizsargāja likumprojekta iesniedzējus. Par likumprojekta iesniegšanas procedūras leģitīmo mērķi pašsaprotami ir noteikts nogādāt adresātam, iesniegt likumprojektu Saeimai, lai var sākt risināt problēmu, diskutēt to Saeimā.

Nepareizā ideja, ka esot jāapgrūtina un visādā veidā esot jātraucē vēlētājiem īstenot Satversmes 68. panta tiesību iesniegt likumprojektu Saeimā, izskanēja diskusijās 2012. gadā no dažiem deputātiem, kuri ierosināja Ministru kabineta 20.11.2011. iesniegto likumprojektu nr.79-lp11 par kārtību kādā notiek Saeimas atlaišana, pagriezt uz citu – ierobežot vēlētāju tiesības iesniegt likumprojektus Saeimā.

Satversmes garantētās vēlētāju tiesības nevar pārvērst par maksas pakalpojumu. Satversmes sapulces noteica, ka tautas nobalsošanas un likumprojektu parakstīšanas izdevumus sedz pašvaldības, CVK sedz izdevumus par papīru.

Likumprojektu parakstīšana iesniegšanai Saeimā nedrīkst likt šķēršļus. Tas nozīmē, ka nepārprotami jānosaka, ka netiks sodīti mediji par bezmaksas atbalstu likumprojektu parakstīšanai, informējot vēlētājus kad un kur notiek likumprojektu parakstīšana

Nav ziņu, ka Satversmes sapulce būtu atzinusi par neatbilstošu labiem tikumiem un nosodāmu kādas avīzes īpašnieka rīcību, piekrītot neņemt maksu (t.i. uz sava rēķina, faktiski lasītāju rēķina) publicēt informāciju vēlētājiem, kad un kur notiek likumprojekta parakstīšana. Mazākuma tiesība netraucēti pieprasīt jautājuma skatīšanu jeb 1/10 tiesība ir atzīta Komerclikumā, Biedrību un nodibinājumu likumā u.c. – var 1/10 akcionāru, biedru pieprasīt kopsapulces sasaukšanu un jautājuma izskatīšanu tajā, vairākums nedrīkst traucēt mazākumam savākt nepieciešamos parakstus.

Princips netraucēt mazākumam savākt 1/10 parakstus, ir ievērots Satversmes sapulces 20.06.1922. "Likumā par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu". Likumā noteikts: *"11. Ne mazāk kā tūkstots vēlētāju var iesniegt Centrālai vēlēšanu komisijai Satversmes 78. pantā paredzēto izstrādāto likumprojektu. Vēlētāju parakstiem zem likumprojekta jābūt apliecinātiem pie notāra, valsts vai pašvaldību iestādē".* Parakstu vākšanu turpina pašvaldība. Likuma paredz labvēlību, Sodu likums ar aizliegumu traucēt parakstu vākšanu nostiprina labvēlību. Ja ir nomainīts skaits "tūkstots vēlētāju" uz "simtu piecdesmit pieci tūkstoši vēlētāju", skaitļu maiņa nedzēš agrāko likuma garu, ar labvēlību vākt šos parakstus.

Pašlaik Latvijā vienīgais likuma "Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu" subjekts ir biedrība "Atvērtās pārvaldības partnerība Latvijā". Biedrība virza izskatīšanai Saeimā vēlētāju rosinātu likumprojektu atcelt

tos 08.11.2012. likuma grozījumus, ar kuriem steidzamības kārtībā Saeima uzlika apgrūtinājumus vēlētājiem izmantot Satversmes 65.pantā garantētās tiesības.

Likuma projekts grozīt Satversmi nav bijis iesniegts, netieša veidā grozīt Satversmi nedrīkst. Ja kādā likumā ir normas, kuras ierobežo Satversmi, e

Deputātu grupa, kura virzīja apgrūtinājumu uzlikšanu vēlētājiem, pamatoja apgrūtinājumus ar nepieciešamību ietaupīt naudu ap 0,5 milj euro.

Likumprojekta reģistrācijas fakts CVK nozīmē, ka ierosināta apstrīdēšanas procedūra 08.11.2012. grozījumiem. Saeima un vēlētāji ir tiesīgi atcelt 08.11.2012. grozījumus un tie tiks atcelti – ja vien netiks likti šķēršļi no valsts iestāžu puses.

KNAB likumprojekts ieviest sodus ir pamatots ar apstrīdēto 08.11.2012. likumu, t.i., apstrīdēto likumu var izmantot par administratīvo šķērsli, lai nepieļautu likumprojekta iesniegšanu Saeimā.

Ierosinot grozījumus likumā, KNAB būtu jāpilda Satversmes tiesas 24.02.2014. spriedums, kas uzliek Saeimai pienākumu novērst apgrūtinājumus likumprojektu iesniegšanai Saeimā.

08.11.2012. grozījumos ir Satversmei pretrunā esoša norma, kura medijiem liedz veikt bez maksas vēlētāju informēšanu par viņu tiesībām – kad un kur notiek likumprojekta parakstīšana – to var tulkot kā netiešo reklāmu.

*"**28.pants.** (2) ..aģitāciju par likuma ierosināšanu (..) aizliegts veikt kapitālsabiedrībai, kurā vairāk nekā viens procents kapitāla daļu (akciju) pieder valstij".*
***27.pants.** (1) ..aģitācija par likuma ierosināšanu (..) ietver (..) tiešu vai netiešu aicinājumu piedalīties vai nepiedalīties (..) parakstu vākšanā par likuma ierosināšanu."*

Absurds tajā, ka par maksu drīkst šo pašu informāciju ar it kā netiešo reklāmu pārraidīt.

Satversmē garantēto velētāju pamattiesību īstenošana par maksu ir pretrunā Satversmes 1. un 90. pantam.

Atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likumam, iestādes pienākums ir pašai ierosināt izslēgt likuma Satversmei pretrunā esošas normas.

Piedāvātie sodi:

40.pants. Par likumā noteiktās aģitācijas par likumu ierosināšanu (..) kārtības pārkāpšanu vai noteikto ierobežojumu neievērošanu piemēro brīdinājumu vai naudas sodu līdz divsimt astoņdesmit naudas soda vienībām.

41.pants: (1) Administratīvā pārkāpuma procesu par šā likuma 40.pantā minētajiem pārkāpumiem veic Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs.

(2) Administratīvā pārkāpuma procesu par šā likuma 40.pantā paredzētajiem pārkāpumiem, ja administratīvie pārkāpumi izdarīti elektronisko plašsaziņas līdzekļu jomā, veic Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome.

Latvijas Satversmes sapulces
1922.g.20.jūnija kopsēdē pieņemtais

Likums par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu

1. Ja Valsts prezidents Satversmes septiņdesmit otrā panta kārtībā ir apturējis likuma publicēšanu, tad viņam ne vēlāk ka 8. dienā skaitot no likuma pieņemšanas pēdējā lasījumā Saeimā, likumu izsludināšanas kārtībā jāpaziņo apturētā likuma teksts un lēmums par likuma publicēšanas apturēšanu.

2. Pēc šāda paziņojuma Centrālā vēlēšanu komisija paziņo visām pašvaldības iestādēm, ka ir atklāta parakstu vākšana tautas nobalsošanas ierosināšanai.

3. Katrā pašvaldības vienībā pilsētas, miesta vai pagasta valžu noteiktās vietās izliekamas loksnes, kurās pilsoņi, kuri vēlas ierosināt tautas nobalsošanu, var parakstīties.

4. Parakstu vākšanas loksnēs atzīmējams ierosinājumu parakstījušā pilsoņa vārds, uzvārds, vecums un dzīves vieta. Pašvaldības valdes pilnvarotai personai jāpārbauda ierosinājumu parakstījušās personas dokumenti. Izdarot uz pases vai dokumenta, kurš saskaņā ar Centrālās vēlēšanu komisijas instrukciju izpilda pases vietu, atzīmi, ka pilsonis ir parakstījis tautas nobalsošanas ierosinājumu.

5. Tautas nobalsošanas ierosinājuma loksnes pašvaldības iestāžu noteiktās vietās jāizliek uz laiku, kas ietver vismaz četras svētdienas.

6. Pašvaldības iestādēm ne vēlāk kā sešas dienas pirms Satversmes septiņdesmit otrā pantā paredzētā divu mēnešu laika notecēšanas jānosūta parakstu vākšanas loksnes Centrālai vēlēšanu komisijai, pie kam loksnēm jābūt noslēgtām ar pilsētas galvas vai miesta vai pagasta valdes priekšsēdētāja parakstiem, kuri apliecina ierosinājumu parakstījušo personu parakstu īstenību.

7. Centrālā vēlēšanu komisija saskaita parakstus, konstatē rezultātu un paziņo to Valsts Prezidentam. Ja tautas nobalsošanas ierosinājumu ir parakstījuši vismaz viena desmitā daļa Latvijas pilsoņu, kuri pēdējā tautas skaitīšanā bija vecāki par 21 gadu, tad Centrālā vēlēšanu komisija trīs dienu laikā nosaka un Valsts Prezidents četru dienu laikā izsludina tautas nobalsošanu, kurai jānotiek ne agrāk kā vienu mēnesi un ne vēlāk kā divus mēnešus pēc izsludināšanas dienas.

8. Tautas nobalsošanā var piedalīties visi Latvijas pilsoņi, kuriem ir balsstiesības Saeimas vēlēšanās, pie kam balsošana izdarāma aizklāti ar zīmītēm svētdienā un sestdienā pirms tās, Saeimas vēlēšanu likumā paredzētā kārtībā.

9. Pie ieejas balsošanas telpās balsotājs saņem divas zīmes un kuveru. Uz vienas zīmes uzdrukāts vārds "par", bet uz otras "pret". Balsotājs ieliek vienu no šīm zīmēm vai arī līdzīgu iepriekš sagatavotu līdzpaņemtu zīmi kuverā, kuru iemet urnā.

10. Satversmes četrdesmit astotā pantā paredzētā gadījumā Valsts Prezidents par tautas nobalsošanu paziņo Centrālai vēlēšanu komisijai, kura sarīko nobalsošanu piemērojoties šim likumam, pie kam uz balsošanas zīmēm jāatzīmē "jā" vai "nē".

11. Ne mazāk kā tūkstots vēlētāju var iesniegt Centrālai vēlēšanu komisijai Satversmes 78. pantā paredzēto izstrādāto likumprojektu. Vēlētāju parakstiem zem likumprojekta jābūt apliecinātiem pie notāra, valsts vai pašvaldību iestādēm. Centrālā vēlēšanu komisija paziņo vietējām pašvaldības iestādēm, ka ir atklāta parakstu vākšana tautas nobalsošanas ierosināšanai. Parakstu vākšana notiek šī likuma trešā līdz septītā pantos paredzētā kārtībā.

12. Ja tautas nobalsošanas ierosinājuma loksnes ir parakstījis septītā pantā paredzētais vēlētāju skaits, tad Valsts Prezidents likumprojektu nodod Saeimai, kurai tas tekošā sesijā jāapspriež. Ja Saeima tos nepieņem bez pārgrozījumiem pēc satura, tad Valsts Prezidentam jāizsludina tautas nobalsošanu, kurai jānotiek septītā līdz devītā pantos paredzētā laikā un kārtībā.

13. Pašvaldības iestādēm jāizpilda uzdevumi, kurus tām Centrālā vēlēšanu komisija uzliek sakarā ar tautas nobalsošanu.

14. Visi izdevumi, kuri vietējām pašvaldības iestādēm ceļas sakarā ar tautas nobalsošanu, jāsedz šīm iestādēm. Centrālā vēlēšanu komisija sedz izdevumus par papīri un drukas darbiem.

Latvijas Satversmes sapulces

1922.g. 4. aprīļa kopsēdē pieņemtais

Sodu likums par Saeimas un pašvaldības iestāžu vēlēšanu un tautas nobalsošanas brīvības un pareizības un Saeimas darbības traucēšanu

1. Kas ar draudiem, varas darbiem pret personu vai ar amata varas ļaunprātīgu lietošanu kavē vēlētāju vai balsotāju brīvi izlietot vēlēšanu vai balsošanas tiesības, sodāms -

ar ieslodzīšanu cietumā uz laiku, ne ilgāku par sešiem mēnešiem.

Ja šo noziegumu ir izdarījušas vairākas personas kopīgi vai valsts un pašvaldības iestāžu darbinieki, izpildot savus pienākumus pie vēlēšanu vai tautas nobalsošanas pārraudzības vai vadīšanas, tad vainīgais sodāms

ar ieslodzīšanu cietumā.

Ja vainīgam ir valsts dienesta tiesības un noziegums izdarīts amatu izpildot, tad tiesa bez cietuma soda var nospriest arī vēl atlaišanu no dienesta.

2. Kas ar nemieriem vai satiksmes pārtraukšanu kavē vēlētāju vai balsotāju daļu izlietot viņas vēlēšanu vai balsošanas tiesības, sodāms

ar ieslodzīšanu pārmācības namā.

Mēģinājums sodams.

3. Kas ar pacienāšanu, dāvanām vai personīga labuma solījumiem piedabū vēlētāju vai balsotāju, ka viņš ir ar mieru vēlēt vai nodot balsi sev vai citai personai par labu vai atturēties no vēlēšanas vai balsošanas, sodāms

ar ieslodzīšanu cietumā uz laiku, ne ilgāku par sešiem mēnešiem.

4. Kas vēlētāju vai balsotāju uzcienā vai piesola viņam personīgus labumus ar nolūku piedabūt viņu vēlēt vai nodot balsi par labu sev vai citai personai vai atturēties no vēlēšanas vai balsošanas, sodāms

ar arestu.

5. Ja baznīcas amata persona vai arī cita persona ar viņas piekrišanu pa dievkalpošanas laiku vai tieši pēc tam Dieva namā vai citā šim nolūkam noliktā vietā, mēģina ar runu vai rakstu izplatīšanu vai citādā ceļā atstāt iespaidu uz vēlēšanām vai tautas nobalsošanu, sodāms

ar ieslodzīšanu cietumā uz laiku, ne ilgāku par sešiem mēnešiem.

6. Kas ar draudiem, varas darbiem pret personu, amata varas ļaunprātīgu lietošanu, telpu bojāšanu, gaisa mākslīgu maitāšanu vai apgaismošanas ietaises bojāšanu traucē vēlēšanu vai tautas nobalsošanas nolūkos sasauktu sapulci, vēlēšanu vai balsošanas komisijas darbību, ja par padarīto nedraud lielāks sods, sodāms

ar ieslodzīšanu pārmācības namā uz laiku, ne ilgāku par trim gadiem.

Ja šo noziegumu izdarījušas vairākas apbruņotas personas kopīgi, tad vainīgais sodams.

7. Kas noņem, saplēš, apklāj, sagroza vai citādi sabojā atklāti izliktus vēlēšanu vai tautas nobalsošanu uzsaukumus, paziņojumus vai sarakstus, vai mudina uz šo pārkāpumu, sodams

ar arestu uz laiku, ne ilgāku par trim mēnešiem.

8. Kas vēlē vai nodod savu balsi, zinādams ka viņam uz to nav tiesības vai ka viņš šīs tiesības ir zaudējis, sodams

ar cietumu uz laiku, ne ilgāku par trim mēnešiem.

Ar to pašu sodu sodams kas vēlē vai nodod balsi vairāk kā vienu reizi, vai citas personas vietā.

Mēģinājums sodams.

9. Kas ar nolūku pielaiž nepareizības, saņemot vai saskaitot balsis, sodams

ar ieslodzīšanu pārmācības namā uz laiku, ne ilgāku par trim gadiem.

10. Kas nolaupa vai ar nolūku samaitā vēlētāju vai balsotāju sarakstus, vēlēšanu vai balsošanas zīmes, protokolus, paziņojumus vai aktis, izdara tanīs viltojumus vai izplata viltotas vēlēšanu vai balsošanu zīmes, vai kandidātu sarakstus, sodams

ar ieslodzīšanu pārmācības namā uz laiku, ne ilgāku par trim gadiem.

Ja nolaupa vai ar nolūku samaitā vēlētāju vai balsotāju sarakstus, vēlēšanu vai balsošanas zīmes, protokolus, paziņojumus vai aktis vairākas apbruņotas personas kopīgi, tad vainīgais sodams

ar ieslodzīšanu pārmācības namā.

11. Iepriekšējos pantos (1.-10.p.p.) minētos gadījumos tiesa bez soda piespriešanas vainīgam var atņemt vēlēšanu un balss tiesības uz laiku, ne ilgāku par desmit gadiem.

12. Kas ar draudiem, varas darbiem pret personu, vai ar amata varas ļaunprātīgu lietošanu traucē Saeimas locekli viņa pienākumu izpildīšanā, sodams

ar ieslodzīšanu pārmācības namā.

13. Kas ar draudiem, varas darbiem, telpu bojāšanu, gaisa mākslīgu maitāšanu vai apgaismošanas ietaises bojāšanu traucē Saeimas darbību, sodams

ar ieslodzīšanu pārmācības namā.

Ja šo noziegumu izdara vairākas apbruņotas personas, tad vainīgais sodams

ar spaidu darbiem, uz laiku ne ilgāku par desmit gadiem.

Salīdzinājumam ar prieksvēlēšanu aģitāciju. Par aģitāciju uzskata tikai aicinājumu balsot par vai pret partijas sarakstu vai kandidātu. Par aģitāciju neuzskata kandidāta izvirzīšanu, informācijas sniegšanu, kad un kur notiks vēlēšanas, par balsošanas kārtību, informāciju par izvirzītajiem kandidātiem.

Parakstu vākšanā par vēlētāju likumdošanas iniciatīvu nenotiek balsošana par vai pret ierosinātā likuma pieņemšanu. Balsošana par ierosinātā likumprojekta pieņemšanu notiek Saeimā vai likumā noteiktajā gadījumā Tautas nobalsošanā jeb referendumā.